

7491

ՀԱՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ № 2

ԱՆՅՐԱԺԵՃՏ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ՍԿԱՌԻՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ս. Ման

Կապից

ՀԱՅԻ, ՍԿԱՌԻՏՆԵՐԻ ԳԵՏ

Ա. ՄԱՏՈՇՅԱՆ

329. 14

Մ-33

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «Աշխատանք»

1931

«Աղբյուրաբանություն» խմբագր.-բրանց.

370

2174-ՍԱ

այ

ԱՆՆՐԱԺԵՇՏ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

329.14

5-33

ՍԿԱՌԻՏՆԵՐԻ շԱՐՈՒՆ

1004/16480-8
88451
15488

«ՎԱՀԱԳՆ. ՍԿԱՌԻՏՆԵՐԻ»

Ս. ՄԱՏՈՅԵԱՆ. /պ

2001

ԹԻՖԼԻՍ

Ճգարան «Աղբյուրաբանություն»

1921

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Սկառուտական կազմակերպութիւնն առաջին անգամ հիմնուի է Անդրիայում և այնտեղից կարճ ժամանակում տարածել Ճարտարի բոլոր երկրները:

«Սկառուտ» բառը անգլիերէն է, որ նշանակում է խուզարկու, բայց դա ես չիարտայայտում «սկառուտ» բառի բուն իմաստը:

Սկառուտներին խուզարկու են անուանում նրա համար, որ նրանք, որպէս ճանապարհորդող ասպետներ, հետախուզում են կեանքի բոլոր ճանապարհները՝ օգնութեան հաս ելու կարօտեւ չնեղին:

Կազմակերպութիւնն իր դաւանանքով, օրէնքներով զերծ է կուսակցական կամ ծածուկ քաղաքական նպատակից. նրա հիմքը կազմում են մանկավարժական խնդիրները:

Բոլոր երկրների սկառուտները բարեկամ, եղբայր և քնկերներ են. սկառուտների հագուստի միակերպութիւնը ամեն տեղ, ամեն երկրում դառնում է ազգերի ապագայ եղբայրութեան նշանաբանը: Խորհրդանշանը:

Սկառուտի գմը նոր է մուտք գործել Անդրկովկաս և նրա մասին, մագնաւորապէս հայերէն լեզուով, չկայ գրականութիւն: Այն ինչ, ինչպէս իրաւանութիւնն է ցոյց տալիս, որ օրի նա իր կողմն է գրաւում հայ սերունդի համակրանքն ու սէրը:

Հրատարակելով այս փոքրիկ զբօսը, նպատակ ենք անեցել մի կողմից հետա-

ւորութիւն տալ «Վահագն» սկառաւորներին
կարճ ժամանակում անցնել III-րդ և II-րդ
կարգի քննութեան զլրաւոր կէտերը, միւս
կողմից՝ սկառաւորների մի քանի տարրական
գիտելիքների հետ՝ հաղորդակից դարձնելու
հասարակութեանը: Ս. Մ.

«Վահագն» սկառաւորական կազմակերպու- թեան նպատակը

Թիֆլիսի հայ սկառաւորական «Վահագն»
կազմակերպութեան նպատակն է.— ֆիզի-
քապէս զարգացնել նորահաս հայ սերունդը
և խաղերի, զբօսանքների միջոցով, հոգե-
բանական պահանջների համաձայն, ներդաշ-
նակօրէն բարձրացնել նրա մտաւոր, բարո-
յական կարողութիւնները, զարգացնել նրա
մէջ սէր դէպի ինքնուրոյն աշխատանքն
ու բնութիւնը և ուրիշին օգնելու գիտակ-
ցութիւնը:

Սկառաւորների օրէնքները

1. Կատարել իր պարտքը հայրենիքի,
ժողովրդի և պետական խշխանութեան ա-
ռաջ:

2. Միմեկ հայրենիքը և բոլոր ուժով

ձգտել լինելու օգտաւէտ ու ազիւ քաղա-
քացի:

3. Ծառայութիւն ցոյց տալ և օգնել
բոլորին՝ նամանաւոր ձերերի, երեսու-
ներին և կանանց:

4. Առանց հակաձօնելու ինքուս կա-
տարել իրենց ղեկավարների հրամանները:

5. Լինել կենդանիների բարեկամ:

6. Լինել ուրախ և երէք չհիմել
հոգեպէս:

7. Լինել հաւատարիմ սկառաւորների
օրէնքներին:

8. Ենթակենլ պատուոյ դատաւրանին:

Սկառաւորների պատիրանները

1. Ուրիշից ոչ մի բան մի սպասիր,
բայց դու առը ուրիշին ամեն բան, ինչ որ
կարող ես:

2. Սպիր հայրենիքիդ և մարդկու-
թեան համար ու եղիւր կենդանիներին բա-
րեկամ, պաշտպան:

3. Եղիւր ասպետ և ասպետական ոգով
պաշտպանիւ թշուոին, թուլերին. կուր
ճամարութեան համար:

4. Ամրապնդիր քո մարմինն ու հո-
գին և լուսաւորիր քո միտքը:

5. Թող քո կամքը այնպէս լինի, ինչպէս պիտի ձգած նետ:

6. Խորտակիր չարին և ամենից անաջ յաղթիր քո մէջ նստած վիշապին:

7. Թող քո առաջին միտքը ուրիշի մասին լինի, երկրորդը քո մասին:

8. Աճիր քարձրացիր ինչպէս հզօր կազնի:

9. Վաղն աւելի լաւ եղիր, քան թէ այսօր էիր կամ անցած օրը:

10. Կրիր ազնիւ խօսքդ սրտիդ մէջ և յիշիր քո նշանաբանը՝ ճիւղաճրացիր! Բարձրացուր! »:

Սկառուաների երդումը

1. Ազնիւ խօսք եմ տալիս լինել հաւատարիմ հայրենիքիս և ժողովրդիս:

2. Կանեմ այն ամենը, ինչ որ ինձանից է կախած:

3. Անշեղ կը կատարեմ սկառուաների բոլոր օրէնքները և կը հպատակւեմ պատուոյ դատարանին:

Օրէնքների, պատիրանների, ինչպէս և երդման բացատրութիւնը շատ լաւ եմ բերնած պէտք է լինի I) Եղ. կարգի սկառուաբ: Օղակապետը պէտք է պահանջի, որ

սկառուաներն իրենց կատարած գործերով տան բացատրութիւն իւրաքանչիւր կէտի մասին:

Սկառուաիգմի հիմնադիր Ռոբերտ Բաղէն-Պաուլի կենսագրութիւնը

Ռոբերտ Բաղէն-Պաուլը ծնւել է Լոնդոնում 1857 թւին, փետրուարի 22-ին: Հայրը քահանայ էր և փլիսոփայ, իսկ մայրը՝ Եղիսաբէթ Թադուհու զրջանի յայտնի հեռու Սմիտի ազգականն էր:

Ռոբերտը փոքր հասակից սկսեց ինքնուրոյն կեանք անցկացնել. դեռ 3 տարին չը լրացած, առանց կողմնակի օգնութեան նա կարողանում էր չորերը հանել-հազնել, իսկ երբ լրացաւ հինգ տարին, պահում էր օրւայ ծախսերի հաշիւը: Մինչև 12 տարեկան հասակը Ռոբերտը ազատ կեանք էր անցկացնում. եղբոր և կամ ընկերների հետ միասին զբօսանքներ էր կատարում մօտակայ դաշտերում, անտառներում, գետերի վրայ: Զբօսանքներին աշխատում էին գտնել զանազան տեսակ ծառեր, ծաղիկներ, քարեր, կենդանիներ, բարձրանում էին ծառերը թրուշուներ որսալու, բներ որսնելու: Վերցնում էին իրենց հետ վրաններ, կերակրի աման-

ներ, դանակ, կտրիչ, մի խօսքով ինչ որ անհրաժեշտ էր և գիշերում էին դուրսը, բաց երկնքի տակ:

Շատ պարզ է, որ այդպիսի ոգու տէր տղան, ունենալով նման չըջապատ, փոքր հասակից պէտք է իւրացնէր Սկաուտի յատկութիւններ, այսինքն ինքնուրոյն կեանք, դժւարին պայմաններից դուրս գալու միջոցներ և աշխատել տառնց ուրիշի օգնութեան դիմելու: Ռոբերտը երեք տարեկան հասակից, ներկայ մաքուր, կատարեալ Սկաուտ էր:

Երբ լրացու 12 տարին, նրան աւին դարձոյ: Դպրոցական կեանքում դարձեալ ամեն բանով Ռոբերտը աչքի էր ընկնում: Նա տնէք բոլոր սկոլմանի տաղանդ, երգում էր, նուագում, նկարում և, որ գլխաւորն է, կոմիկ էր: Օգնում էր իրենից փոքր ընկերներին ամեն բանով: Այնքան յառաջադէմ էր, որ իւրաքանչիւր տարի երկու դասարան էր փոխում: 1876 թւին, վերջացնելով դպրոցը, մտաւ Օկսֆորդի համալսարանը: Նոյն տարին Լոնդոնում սկսեց զինւորական դպրոցի մրցական բնութիւնները և օրովհետեւ նա վաղուց երազում էր զինւորական դառնալ, տալիս է քննութիւն և 718 ընդունւողներից

Ցրդ տեղն է բռնում, 1876 թւի սեպտեմբերի 4-ին Ռոբերտին նշանակում են VII-դ հեռակա գնդի ղեկավար և ուղարկում Հնդկաստան:

Ռոբերտ Բադէլ-Պատուր մնում է Հրնդ-կաստանում ութ տարի (1876 թ.-1884 թ.), նրա կեանքի այդ շրջանի հետ շատ քիչ ենք ծանօթ, որովհետեւ տղագրած տեղեկութիւններ չկան, այլ մեզ հասել են Ռոբերտի բանաւոր զրոյցները: Պէտք է ասել, որ Սկաուտ Շէֆը չէր սիրում իր մասին խօսել:

Զինւորական կեանքի մէջ կատարում էր հետախուզական աշխատանքներ: Ռոբերտի կեանքը դառնում է էլ աւելի հետաքրքիր, բազմակողմանի, արեւածալի: Երբ ի նկատի ենք առնում նրա սերը դէպի բնութիւնը, կենդանական, բուսական աշխարհը և Հնդկաստանի ճոխ բնութիւնը, որ նրա առաջ բաց էր անում ընդարձակ հորիզոններ: Նա ամեն կերպ աշխատում էր իր թէ նոգեկան և թէ ֆիզիքական յատկութիւնները յարմարեցնել տեղական պայմանների հետ: Փորձե էր անում օրերով սոված, ծարաւ թափառելու և երբեմն շաբաթներով կերակրւում էր անտառի բոյսերով, որսի մսով:

Ռոբերտ Բաղէն Պաուլը թէօրիայի մարդ չէր, սիրում էր գործ, նախ գործում էր, ապա նոր հանում եղբակացութիւններ:

1884 թ. նա ստանում է զինւորական բարձր տիտղոս և անցնում է Հարաւային Աֆրիկա, ուր մասնակից է լինում Անգլո-Բուրական պատերազմին: Աֆրիկայում իր հետախուզութիւնների շնորհիւ այնպիսի հուշակ է ձեռք բերում, որ նրան անւանում են «Մեֆտինգ քաղաքի պաշտպան»:

Հնգկատանում և Աֆրիկայում Ռոբերտը գործնականօրէն ծանօթացաւ կեանքի բազմաթիւ հրամայական պահանջերի և վայրենի ցեղերի սովորութիւնների, յատկութիւնների հետ: Եւ երբ 1887 թ. վերադարձաւ Անգլիա, տեսաւ որ կուլտուրայէս զարգացած անգլիացիներ յատկութիւններով, բնաւորութեամբ շատ թոյլ է անգոր, քան կիսափայրենի մատաքիլացիները: «Ամենքը շարժողութեան մէջ են,— գրում է նա, — բայց այդ շարժումներից շատը գործադրում են անօգուտ»: Նազկաց, որ հօրը Անգլիան երկար ժամանակ չի կարող ի խել ի գողութիւնների և նոյնիսկ իր երկրի վրայ, որովհետև մի քանի տասնեակ տարուց յետոյ նոր սերունդը լինելու է հիւանդոտ, բնաւ-

րութեամբ թոյլ, անկազմակերպ, եւ անհիմնած իր տարիների անձնական փոփոխութեամբ, Ռոբերտ Բաղէն Պաուլը հիմք է դրնում Սկոտլանդական կազմակերպութեանը՝ նըպատակ ունենալով դուրս բերել փոքրերին Լոնդոնի գողջ օղից դէպի բնութիւնը, և այնտեղ, խաղերի, ինքնուրոյն աշխատանքի և մանկան հոգուն մօտ զրոյցներով, բարձրացնել նրանց ֆիզիքական, բարոյական, մտաւոր կարողութիւնները և պատրաստել պիտանի քաղաքացիներ:

Կարճ ժամանակում սկոտլանդական շարժումը Անգլիայից տարածւեց Ֆրանսիա, Ամերիկա, Իտալիա, Գերմանիա, Յունաստան, Պոլիս, համարեա ամեն տեղ, և այժմ սկոտլանդական դրօշակի տակ, առանց օգգի, սեփ խտրութեան, կազմակերպւած են տասնեակ միլիոնաւոր երիտասարդներ, որոնք առաջ են տանում ազգերի համերաշխութեան գործը, ձգտում դէպի երջանիկ կեանք:

Ինչպէս պէտք է սալիւղ տալ

Սկոտլանտի սալիւղը նշան է յարգանքի և բաւկամական վերաբերմունքի: Երբ ասպետները պատահում են իրար, աջ

ձեռները բարձրացնում են՝ իբր նշան, որ ոչ մի թշնամական դործ չունեն դիմացինի հետ:

Սկաուտը սալիւղ ապիւ է աջ ձեռքով՝ բութ (մեծ) մատի ծայրը փոքր մատի վրայ դրած և երեք մատը դէպի վեր ուղղած: Երեք մատը ցոյց է տալիս՝ 1. որ Սկաուտը հաւատարիմ է հայրենիքին և ժողովրդին. 2. ճշգրիտ կատարում է սկսու-տական դասանւնը. 3. հպատակում է զեկաւարների հրամաններին:

Ս աուտը Սկաուտին տալիս է կէս սալիւղ՝ մինչև ուսը. օղակապետին, վաշտապետին, սկաուտապետին, դրօշակին, ննջեցեալին ամբողջական սալիւղ՝ մինչև ճակատը:

Սկաուտը չի ծխում

Ծխելը ոչ միայն առողջութիւնն է վնասում, այլև ցոյց է տալիս կամքի թուլութիւնը, մեծերին նմանելու սորոմելի ցանկութիւնը: Սկաուտները չեն հետևում մեծերի թուլութիւններին, այլ ընդօրինակում են նրանց ուժը, անուշութիւնը, կամքը: Սկաուտները հետեւելով ապետներին՝ չեն ծխում:

Ով ծխում է՝ նա Սկաուտ չէ:

«ՎԱՅՈՒՆ» ՍԿԱՈՒՏ

«ՍԿԱՌՈՒՏԸ ՄԻՇՏ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻՆ»

«Վահագն» Սկառուտ! Միշտ պատրաստ եղիր կատարելու Սկառուտական այդ վեհ պարտականութիւնը: Գիտցիր, որ դու կոչւած ես օգնելու խեղճերին, թշուառներին, վերաւորներին, և քո օգնութիւնը լինելու է շուտափոյթ, անմիջական:

Օգնութեան բոլորին եղիր հանգիստ, պաղարիւն և մի շփոթւի՛ր: Նախ մտածիր՝ ապա գործիր առանց տատանւելու, արագ, կտրուկ:

Յոյս մի դնիր ուրիշի վրայ և մի հաւատար մարդկանց խոստումներին: Եթէ վտանգը լուրջ է, մի ցոյց տայ հիւանդին, իսկոյն գնա բժշկի յատեից, բայց աշխատիր. որ բուրրը դու անես:

Մի հպարտանար քո օգնութեամբ, գիտցիր, որ կատարում ես քո բարոյական մեծ պարտականութիւնը:

«Սկառուտն ուրիշի օգնութեանը չի դիմում»

«Վահագն» Սկառուտ, քեզ և ուրիշներին օգնելու համար, լաւ ծանօթութիւն պէտք է ունենաւ բժշկական շուտափոյթ

օգնութեան հետ: Զէ որ կեանքդ վտանգի ես ենթարկում մարդկանց փրկելու, պաշտպան ես կենդանիների, բոյսերի, բարձրանում ես լեռները, մագլցում ծառերի զապթները և այգալիսով միշտ վտանգի ես ենթակայ: Դո բժշկական շուտափոյթ օգնութիւնը փրկելու է քեզ և շատ շատերին մահից:

Արդ, լսիր և կեանքի մէջ գործադրիր այն ամենը, ինչ որ կը կարգաս ստորև:

Ինչպէ՞ս խնամել վէրքերը

Վէրքի խնամելուց է կախած հիւանդի առողջութիւնը: Վէրքը խնամելու նպատակն է. ա) պաշտպանել դրսի ֆլասակար նիւթերից, բ) ոչնչացնել վէրքի մէջ գտնւած միկրոպները, գ) նրան զնել մաքուր վիճակի մէջ:

Եթէ վէրքը չը խնամենք և կամ անզգուշութեան մատեննք, կը մեծանայ և այնքան վտանգաւոր կը դառնայ, որ հետզհետէ տարածւելով մահաւան պատճառ կարող է լինել:

Վէրքը խնամելու առաջին և ամենակարևոր պայմանը մաքրութիւնն է: Նախ քան վէրքին մօտենալը, օճառով ձեռները

պէտք է լաւ լաւանալ և թրջել ապանեխիչ հիւթով, օրինակ՝ օղիով, սպիրտով, սուլեմայով: Վերակապ գործիքները պէտք է դնել ջրով լի կաթսայի մէջ և լաւ եռացնել: Այդ բոլորը պէտք է գործադրել, որպէսզի օգի մէջ և գործիքն ի վրայ գտնւած միկրոպոսները ոչնչանան և վէրքի մէջ չընկնեն:

Վերքի վրայ զրուիլիք նիւթերն ևս պէտք է լինեն շատ մաքուր:

Վէրքերը կապելու համար միշտ հետնելով պէտք է ունենաք հետեւալ անհրաժեշտ գործիքներն ու նիւթերը. — անելիք (մաշա), մկրատ, գործիքներ եռացնել և աման, բամբակ, պաստառ (կալենկոր) և զանազան լայնութեամբ վերակապեր:

Սկսուածների փողկապը գործ է դրուում գլխի, կրծքի, ազդրի վէրքերը կապելու համար:

Վերակապ

Հնարաւոր չէ գրով և կամ խօսքով ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է կապել վէրքերը: Սովորելու համար անհրաժեշտ է փորձեր անել: Բայց վէրքը կապելիս ի նկատի ունեցէ՛ք հետեւեալը. ա) պիւրակապի ծալքը, ծալքի վրայ չպիտի գայ, բ) վերակապը

չպէտք է պիւր սկզբի, որովհետեւ կործակ է արեւը համարում: Վերակապէ՛ք է կապել վարի կողմէն: Վերքի կողմը:

Հարաւաններ եւ յողի խախտում

Հարաւանները լինում են երկու տեսակ. ա) թիթե հարած, երբ ֆլասուում են կաշին և նրա տակ գտնւած մկանները, բ) ծանր հարած, երբ ֆլասուում են ոսկրը, յօդերը և կամ ներքին գործարանները՝ ստամոքսը, աղիքները, փայծաղը և այլն:

Թիթե հարածը բուժելու համար պէտք է հարածի ենթաբկւած մասը հանդիստ, բարձր բռնած պոսիկ: Թիթե մասածը ևս օգտակար է, բայց կարճ ժամանակում առողջացնելու համար պէտք է ցաւոտ տեղը աաքացնող կոմպրէս կապել:

Տաքացնող կոմպրէսը բաղկացած է երեք շերտից. առաջին շերտը մի քանի ծալ քաթան է, վերքի մեծութեան սառը ջրով թրջած և պինդ քամած: Երկրորդ շերտը անթափանցիկ պաստառ (կալենկոր) է՝ քաթանից մի քիչ մեծ: Երրորդը բաղկաց ծ է բամբակից, որը ծածկելու է առաջին և երկրորդ շերտերը:

Տաքացնող կոմպրէսը պէտք է փաթա

85-08191 / 16480-58
1007 / 88457
15488

թիւ երկար, լայն վիրակապով և կարելի է փոխել օրը երկու երեք անգամ:

Կոմպրէսի փոխարէն (ինչպէս զիւղերում ընդունւած է) օգտակար է՝ զօրծածել տաք, թաք մորթի, սրը նոյն նշանակութիւնը և ազդեցութիւնն ունի, ինչ որ տաքացնող կոմպրէսը:

Հարւածը, երբ քնասում է ներքին գործարանները, պէտք է քանդել հիւանդի գոտին, կոճակները, իսկ ուշադնացութեան դէպքում՝ սառը ջուր սրսկել և անմիջապէս դիմել բժշկին:

Յօդերի խախտում

Յօդը երկու շարժակն ունի՝ ոսկրի միացումն է: Յօդը խախտում է, երբ ոսկրներից մէկը ուժեղ հարւածից պատռում է շրջապատող պարկը և գուրա գալիս:

Խախտած յօդը պէտք է աշխատել շուտ տեղը գցել: Մինչև բժշկի գալը ոչ մի փորձ չպէտք է անել ոսկր տեղը գցելու: Հիւանդին պառկեցնելով անշարժ, պէտք է օպատել բժշկին:

Ոսկրի կոտրւելը

(Ոսկրաբեկում)

Ոսկրը կոտրւում է, երբ հանդիպում է

ուժեղ հարւածի: Ոսկրի կոտրւելու տեսակները շատ են, բայց բաժանւում են երկու գլխաւոր մասերի. ա) հասարակ, երբ ոսկրը կոտրւում, բաժանւում է երկու մասի. բ) ըարդ, երբ ոսկրը կոտրւում է մի քանի տեղից:

Ոսկրի կոտրւելուց հիւանդը սառտիկ ցաւ է զգում. կոտրւած մասը ուռչում, սևանում է:

Բաւական դժուար է հզգրիւս որոշել, թէ իսկապէս ոսկրը կոտրւել է թէ ոչ, մանաւանդ երբ կոտրւածը հասարակ է:

Ճշգրիտ որոշելու համար պէտք է ուշադրութիւն դարձնել հետեւեալ նշաններին. 1) կոտրւած մասը կտրւ է լինում. 2) կոտրւած ոսկրը սովորական շարժումներից դուրս, անբնական շարժումներ է անում, 3) թեթեւ շօշափումից սառտիկ ցաւ է զգացւում. 4) կոտրւած ոսկրի ծայրերը իրար քաշելուց ձայն է լսւում (այդ-փորձը պէտք է կատարել շատ զգուշ):

Ոսկրի կոտրւելու դէպքում Սկաուտի անմիջական օգնութիւնը պէտք է լինի անմիջապէս բժշկի յետից վաղելու: Մինչև բժշկի գալը հիւանդին պէտք է անշարժ պառկեցնել. կոտրւած ոսկրը տնդարժ պահելու

համար գործ պէտք է տծել կաղապարներ, (шаблѣ), կաղապարներ կարելի է պատրաստել լրագրներից, կարդոնից, փայտերից, ծառի ճիւղերից, անձրևակալից, հրացանից, սախից, մի խօսքով Ձեր ձեռքի տակ գտնւած ամեն մի պինդ, յարմար տառակայից:

Ջարգւած ոսկրը կաղապարի մէջ դնելիս պէտք է աշխատեն մի քանի հոգի. մէկը քանում է կոտրւած ոսկրի վերին մասը, միւսը ներքեի և ամեն մէկը քաշում է իր կողմը, այնպէս որ կոտրւած ոսկրի ծայրերը իրարից հեռանում են: Այդպէս պահում են, մինչև որ երրորդը նախապէս պատրաստած կաղապարը ամրացնում է:

Երբ ջարդւած մարմինը դրիք աղապարի մ. 2, այնուհետև մեծ գլոշով թիւամբ պատգարբով (ношилѣ) պէտք է տեղափոխել բժշկի մօտ և կ'մ հիւանդանոց:

Հիւանդին տեղափոխելու համար Սկասաւը նախօրօք ծանօթ պէտք է լինի փոխադրական մի քանի ձեւերի հետ:

Արիւնահոսութիւն

Մեր մարմնի ամեն կողմը տարածւած է արիւն: Արիւնը հոսում է երակներով և դարկերակներով: Զարկերակներով մաքուր

(թթւածինով հարուստ) արիւնը սրտից դուրս է գնում կերակրելու մարմինը, երակներով անմաքուր (հարուստ ածխածթթւումով արիւնը վերադառնում է սիրտը, այնտեղից թոքերը՝ մաքրելու:

Իսկապէս է ասեղի ծայրով ծովել կաշու վերին շերտը, իսկոյն արիւնը դուրս կը գայ: Արիւնահոսութիւնը լինում է երկու տեսակ. ա) երբ արիւնը դուրս է ելնում կամաց-կամաց և ունի մուգ կարմիր գոյն. բ) երբ արիւնը դուրս է ժայթքում և ունի բաց կարմիր գոյն:

Առաջին դէպքում կտրւածքը երակ է, որը, ինչպէս ասինք, արիւնը տանում էր դէպի սիրտը: Արիւնահոսութիւնը դադարեցնելու համար պէտք է վերակապով սեղմել կտրւած տեղից աւելի վեր:

Երկրորդ դէպքում կտրւածք դարկերակ է, որի միջով արիւնը սրտից գնում է մարմնի մասերը կերակրելու: Արիւնահոսութիւնը դադարեցնելու համար կտրւած տեղից վեր այսինքն սրտին աւելի մօտ վերակապով պէտք է ամուր սեղմել: Եթէ վերակապ չունենաք թաշկինակով, փողկապով և կամ շապիկի թևով կարող էք կապել:

Եթէ վրի երակը և կամ զարկերակն է կտրուում, չէք կարող վրիդ ամուս սեղմել. պէտք է բուժ մատով կտրւածի վրայ սեղմել, մինչև որ բժիշկը գայ:

Արիւնհոսութիւնը դադարեցնելուց յետոյ մեծ զգուշութեամբ հող պէտք է տանել վէրքը բուժելու:

ՊԱՏԱՀԱՐՆԵՐ

ԽՆԴՂԱՆՈՒՄ

Ամեն մի սկառուտ պէտք է գիտենայ լող տալ ոչ միայն իրեն համար, այլ նաեւ օգնելու խեղդւողներին:

Եթէ բնկնում ես խոր ջրի մէջ և լողալ չգիտես, յուսահատական ճիգեր գործ մի դնիր և մի ուրիշ ջրի դէմ. աշխատիր դուրսդ յետ ձգել, ձեռներդ մարմնիդ ուղղութեամբ դասաւորիր և խոր շունչ քաշիր: Այդպիսով թոքերդ լայնանալով՝ մարմինդ կը թեթեանայ և դէմքդ ջրի երեսը կը մնայ: Եթէ խեղդւողին օգնութեան ես հասնում, եղիր շատ զգոյշ, որովհետեւ շատ դէպքերում, նոյնիսկ լաւ լողացողը, երբ մօտենում է խեղդւողին, վերջինս պինդ փաթաթւում է

նրան և այդպիսով երկուսն էլ խեղդւում են: Մօտեցիր խեղդւողին յետեւից, երկու ձեռքերով ամուր բռնելով նրա թևերից, մէջքի վրայ լող տալով դուրս հանիր ափ:

Օգնութեան դէպքում օգտակար է ունենալ խցան, գտի, երկար ցօղ, օդով լի փամփուշտ, պարան:

Երբ խեղդւողին հանեցիր ջրի եղերքը, պէտք է մերկացնել և դիմել արհեստական շնչառութեան: Բայց նախապէս պէտք է մաքրել լիթը, բերանը, կոկորդը աւաղից, տիդմից, հրծքի, փորի մէջ հաւաքւած ջուրը հեռացնելու համար պէտք է պտկեցնել փորի վրայ և լաւ ճնշել:

Արհեստական շնչառութիւն

Արհեստական շնչառութիւնը ազդում է ոչ միայն թոքերի, այլ նաեւ սրտի վրայ: Արհեստական շնչառութեան ձևերը շատ են, բայց նրանցից գործածականը երկուսն է:

1. Հիւանդին պտկեցրէք երեսի վերայ, կուրծքը յենած մի բարձր առարկայի, օրինակ՝ ծուկի աթոռի, բարձի վրայ. հիւանդին դարձրէք մէկ աջ, մէկ ձախ կողմին և նորից սկզբնական դիրքը աւելք: Աջ ու ձախ գարձակիս կուրծքը լայնանում է

և տեղի է ունենում ներշնչում, իսկ եջեպի վրայ պառկեցնելիս կուրծքը սեղմում է և տեղի է ունենում արտաշնչում:

2. Հիւանդին պառկեցնում են մէջքի վրայ, առջերը ձգում մարմնի ուղղութեամբ, ձեռները բարձրացնում են նախ վեր, ապա յետ և նորից արագութեամբ դէպի կուրծքը և թևերին տալով ընտան գիրք, երկու կողմից ամուր սեղմում են կուրծքը: Թևերը վեր և յետ տանելիս կուրծքը լայնանում է և տեղի է ունենում ներշնչում, իսկ դէպի կուրծքը սեղմելիս՝ արտաշնչում:

Արհեստական շնչառութեան այդ գործողութիւնը կատարելիս մի ուրիշը պէտք է բռնի հիւանդի լեզուն. արտաշնչման ժամանակ լեզուն դուրս պիտի քաշի, իսկ ներշնչման ժամանակ բաց պիտի թողնի:

Ամեն մի Սկաուտ նախօրօք վարժած պէտք է լինի արհեստական շնչառութեան այդ ձեւերի հետ, որովհետև այդ գործողութիւնները պէտք է կատարել ոչ միայն խեղդողների նկատմամբ, այլ նաև ուշադր-նացութեան դէպքերում:

Կայծակնաւարում

Կայծակնաւարումը տեղի է ունենում գլխաւորապէս դաշտում, երբ փոթորիկի

ժամանակ պատուարում են մենաուր ծառի և կամ հեռագրական սիւնի տակ:

Երբ կայծակը ուղղակի մարդու վրայ է ընկնում, սպանում է տեղն ու տեղը, իսկ երբ հարածը հեռից է, վիրաւորածը ընկնում է գետնին ուշաթափ, ոտները, ձեռքերը թուլանում են. կայծակի հարածի տեղը մեծ այրածք է առաջանում:

Կայծակի հարածից առաջ եկած այրածքը պէտք է բժշկել սովորական այրածքների պէս:

Կայծակնաւար հիւանդին անմիջապէս պէտք է տանել հով տեղ և առանց դադարի դիմել արհեստական շնչառութեան:

Շատ տեղերում հիւանդի մարմինը թաղում են հողի մէջ, բայց դրանից դուրս կան արդիւնք չի ստացւում:

Փոթորկի ժամանակ չպէտք է կանգնել դաշտի մէջ և կամ ծառի տակ. աւելի նպատակայարմար է և օգտակար՝ պառկել որևէ փոսի մէջ և սալասել, որ փոթորիկը անցնի:

Թունաւորում

Թունաւորումը տեղի է ունենում զանազան քիմիական բաղադրութիւններից

կամ փասակար, փչացած նիւթեր ըն-
դունելուց:

Թոյները լինում են այրող և թմրեցը-
նող. այրող թոյների շարքին են պատկա-
նում մկնդեղը, աղային, կարբոլեան թըթ-
ուտները: Այդ նիւթերը այրում են չըր-
թունքները, կոկորդը, ստամոքսը:

Թմրեցնող թոյներն են՝ մորֆի, ալ-
կոհոլ, դառը նուշ, ծխախոտ: Այդ նիւ-
թերը ազդում են նեարդների և սրտի վրայ
և առաջ են բերում թմրութիւն:

Թունաւորածին օգնելու համար նախ
պէտք է խմանալ ինչ նիւթից է թունաւոր-
ւել և եթէ մօտիկ դեղատուն: Կայ՝ անմիջա-
պէս յայտնել:

Եթէ թունաւորւել է թթոււտային հե-
ղուկից, պէտք է խմացնել մեծ քանակու-
թեամբ ջրային լուծւածքներ, գլխաւորա-
պէս սոդա, կալիոն, կրաջուր:

Եթէ թունաւորումը ալկալի է, պէտք
է խմացնել հիւանդին քացախ, լիմոնի ջուր,
թթու դրած մրգեր:

Բերանի, կոկորդի այրւածքները բու-
ժելու համար, օգտակար է՝ խմացնել իւղ,
ալիւրի ջուր, ջրի մէջ լուծւած ձւի սպի-
տակուց, շաքարաջուր և այլն:

Կաթը շատ օգտակար հակաթոյն է
բոլոր սուր թոյներին:

Թոյնը ստամոքսից յետ րեքիւլու համար
(փսխեցնելու) պէտք է մատով և կամ փե-
տորի ծայրով փոքր լիզակը սեղմել. կարե-
ւի է խմացնել աղաջուր:

Թոյնը աղիքներից հեռացնելու համար
պէտք է խմացնել մի գդալ անգլիական աղ:

Թմրեցնող թոյների գէժ օգտակար է
խմացնել մուգ թէյ, սուրճ. Թոյլ միջ տայ,
որ հիւանդը քնի և կամ նստի: Ուշագնացու-
թեան դէպքում ջուր սրսկել և կամ նաչա-
ղիք դէժ անել քթին:

Հ Ր Ղ Ե Է

Հրդեհի ժամանակ մի շփոթւիր, իո-
կոյն յայտնիր բնակարանում ապրողներին
վտանգի մասին, խմաց տուր մօտակայ ու-
տիկանատունը և հրդեհաշէջ գէպօյին (Жу-
ковская 3, Николаевская 116): Հարադրիր
հարկաններին, որ բերեն սանդուխ, փափուկ
բարձեր, գորգեր, որպէսզի բնակարանում
մնացողները կարողանան վայր թռչել:

Երբ հրդեհաշէջները կը գան, աշխա-
տիր հեռացնել հանդիսատես աւերսին, որ
չը խանդարեն հրդեհաշէջների աշխատանք:

ները, Կարիքի դէպքում օգնիր նախնանց:
Եթէ այլուում է ծխնելոյդը, աղ ցանե-
ցէք և թաց շորով բերանը փակէք, որ-
պէսդի օդ չմանի մէջը:

Երբ կրակը կամաց-կամաց ելթալով
ծաւալուում է, առաջն աննելու համար ցա-
նէք աղ, մօխիր և կամ տիւր:

Եթէ մտնում էք սենեակ՝ դուրս հա-
նելու երեխաներին, թոյլերին, հիւանդնե-
րին, ձեր քիթը և բերանը պէտք է ծածկէք
թաց թաշինակով և աշխատէք. կրացած
քայլերը սրբ տեսնում էք, որ մէկը այլուում
է, իսկոյն պառկեցրէք նրան գետնին և
փաթաթէք վերարկուով, ադէալով, բայց
նզէք զգոյշ, որ դուք չայլուէք: Եթէ դու
ես այլուում և ոչ ոք չի գալիս քեզ օգնելու,
պառկիր գետնին և գլուխդ:

Եթէ մէկը ուշաթափւի, վերցրէք ձեր
ուսերին և հեռացրէք ծխից մի ագահով
տեղ: Ուշքի բերելու համար դիմէք արհես-
տական շնչառութեան:

Ֆ Ո Ւ Թ Բ Ո Ւ

ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԸ

Մարմնի և հոգու զարգացմանը մեծ
գարի է տալիս խաղը: Խաղը մանուկին թար-
մացնում, հանգստացնում է, զարգացնում է
նրա մէջ ընկերական ոգի, բարոյական և
մարդասիրական զգացմունքներ:

Խաղերն իրենց բնոյթով, ձևով բաժան
ւում են բաղմամթիւ տեսակների: Կան խա-
զիւր, որոնք զարգացնում են մանուկի ֆի-
զիքականը կամ բարոյաւանը. կան խաղեր,
որոնք զարգացնում են մտաւորը: Փութբոլը,
որը համարւում է խաղերի թագաւոր, ունի
վերոյիշեալ երեք առաւելութիւնը:

Փութբոլը զարմնում է երեխային ճկուն,
ճարպիկ, աշխոյժ, քաջ, դիմացկուն: Փութբոլ
խաղալիս մարմնի բոլոր անդամները՝ սիրտը,
թոքերը, թոնդը, ոտները, իրանը, վիզը, մի
խօսքով ամբողջ մարմինը գտնւում է չար-
ժողութեան մէջ:

Փութբոլը զարգացնում է բարոյա-
կանը. ամեն խաղ օրէնքներով է կառավար-
ւում, բայց ֆութբոլի մէջ օրէնքներն ու

կանոններն աւելի են շեշտւած: Նա սովորեցնում է ճշտապահութիւն, հշարտութիւն և հարկադրում է խաղացողին հնազանդութեամբ կատարել օրէնքները:

Նրբխան երբ մօտենում է գնդակին, հարկադրւած է մտածել, հաշիւ իր բնկերներին հեռաւորութիւնը, հակառակորդից զընդակը փախցնելու միջոցը, հարւածի ուժն ու ուղղութիւնը, մի խօսքով գործում է նրա ուղեղը, և խնդիրները վայրկեանական պէտք է որոշեն և գործադրեն:

Ահա դաստերակչական միթողներ, որոնց շնորհիւ համաչափ կերպով զարգանում են երեսայի ֆիզիքական, բարոյական, մտաւոր կարողութիւնները, որոնք՝ երեսայից հեռւ վանելով ծուլութիւնն ու ռնգործութիւնը, մարմնի թուլութիւնը՝ մաքուր, ամողջաբար օդի մէջ, ջինջ արեւի ճառագայթների տակ դարձնում են նրան ամողջ, կայտառ, աշխոյժ, զւարթ և քաջ:

Ուաղը սկառուիզմի առանցքն է, իսկ ֆութբոլը Սկառուի անբաժան ընկերը, որի օրէնքների, կանոնների հետ ամեն մի Սկառուի պարտականութիւնը պէտք է լինի լաւ ծանօթանալ և գործադրել առանց շեղումի:

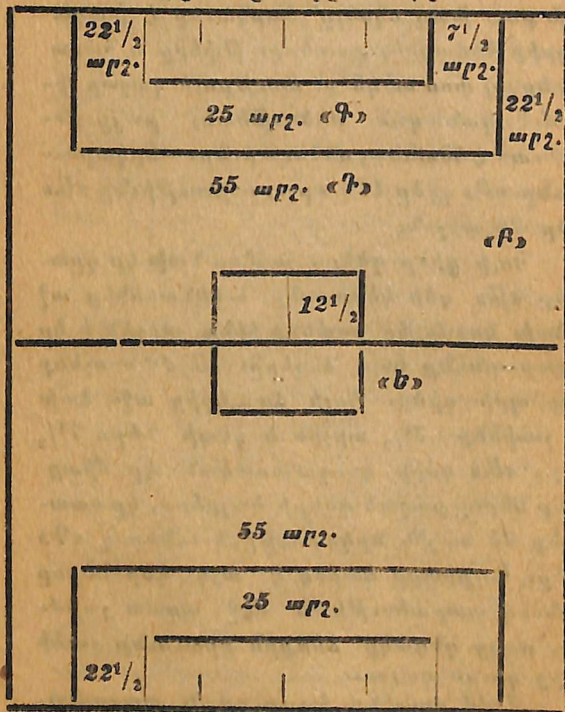
ՖՈՒԹԲՈՒԼԻ ԴԱՇՏԸ

Ֆութբոլի դաշտը պէտք է լինի հարթ, նախ քան խաղ սկսելը՝ հարկաւոր է խաղաժայրից հեռացնել քարերը, թփերը և հաւասարեցնել փոս տեղերը: Ֆութբոլի դաշտը լինում է զանազան մեծութեան, բայց ընդունւած է հետեւեալ մեծութիւնը. — երկարութիւնը «Բ» գիծը 144 արշ., լայնութիւնը «Ա» գիծը 94 արշին:

Կոլի գիծը գծելու համար նախ կը գտանենք «Ա» գծի կենտրոնը, և կենտրոնից աջ և ձախ կողմը կը չափենք հինգ արշին և կը հաւասարենք կոլի ձողերը: Այժմ որոշենք կոլքիւրի գիծը: Կոլի ձողերից աջ և ձախ կը չափենք $7\frac{1}{2}$ արշին և գէպի ներս $7\frac{1}{2}$ արշ.: «Ա» գծից զուգահեռական կը միացնենք ներսը քաշած գծերի ծայրերը, կը ստանանք 25 արշին երկարութիւն ունեցող «Գ» գիծը: Կոլքիւրը կարող է այդ գծի ներսը գտնուող տարածութեան մէջ ազատ շարժւել, բայց գնդակը ձեռքին իրաւունք չունի գծից դուրս գալու:

Այժմ որոշենք հատուցման տարածութիւնը և կէտը: Կոլի ձողերից աջ և ձախ կը չափենք $22\frac{1}{3}$, իսկ գէպի ներս $22\frac{1}{3}$ արշին: Ներսի ծայրերը «Ա» զուգահեռական կը

«Ա»
 $7\frac{1}{2}$ 5 5 $7\frac{1}{2}$
 արշ. արշ. արշ. արշ.

5 արշ.

(Փուլթբուլի դաշտը)

միացնենք և կը ստանանք «Դ» գիծը որի երկարութիւնն է 55 արշին: Այդ գծի մէջ գտնւած տարածութիւնը կը լինի հատուցման տարածութիւն: Հատուցման կէտը գտնելու համար «Ա» գծի կենտրոնից դէպի ներս կը չափենք 16 արշին: Եթէ խաղի ժամանակ խաղացողներից մէկը խախտի օրէնքը, հակառակորդը գնդակը այդ կէտից խփելու է դէպի կողմ:

Դաշտի կենտրոնը գտնելու համար «Բ» գծերի կէտերը կը միացնենք իրար և ստացած «Ե» գծի կենտրոնից կը քաշենք մի շրջան, որն ունենալու է $12\frac{1}{2}$ արշին շառաւիղ:

ՖՈՒԹԲՈՒԼԻ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Խաղացողների թիւը

Իւրաքանչիւր կողմ բաղկացած պէտք է լինի 11 հոգուց, որոնք շաւիղու են հետեալ կարգով. հինգը՝ յառաջապահներ (forward), երեքը՝ միջապահներ (half-back), երկուսը՝ վերջապահներ (back), իսկ մնացած մէկը՝ բերդապահ (goal keeper):

Խաղի տեսողութիւնը

Խաղը տեւում է 90 րոպէ. 45 րոպէից յետոյ տասը րոպէ ընդմիջում: Վճռական

մրցումի ժամանակ, երբ մրցող կողմերը ոչ մի արդիւնքի չեն հասել, ընդհանուր համաձայնութեամբ կարելի է խաղը երկարացնել դարձեալ 30 րոպէ՝ 15 րոպէից յետոյ հինգ րոպէ ընդմիջումով *):

Գոլերի ընտրութիւնը եւ առաջին հարւածը Կոլերի ընտրութիւնը, ինչպէս և առաջին հարւածը, պէտք է որոշել փոխադարձ համաձայնութեամբ, կամ վիճակով: Սյն կողմը, սրբ իրաւունք ունի առաջին հարւածը տալու, պարտաւոր է հարւածը տալ հակառակորդի կողմ ուղղութեան և մինչև որ առաջին հարւածը չը տրւի, հակառակորդ կողմի յառաջագոյտները իրաւունք չունեն 12—13 քայլից աւելի մօտենալ, և մինչև որ խաղը չը սկսուի՝ ոչ մի կողմի յառաջապահն իրաւունք չունի սահմանն անցնելու:

Կոլերի փոփոխութիւնը.

Խաղի կէսից միայն կարելի է կոլերը փոխել, և պարտաւոր կողմը իրաւունք ունի առաջին հարւածը տալ:

*) Տեղի սղութեան պատճառով օրէնքները տալիս ենք շատ համառոտ:

Գնդակը գծից դուրս

Երբ գնդակը խաղադաշտի կողքի սահմանի գծերից և կամ կլի գծերից դուրս ելնի, խաղը սուլիչով պէտք է գադարեցնել:

Գնդակը ներս նետել

Եթէ գնդակը դուրս է գնացել կողքի սահմանի գծերից, դուրս հանող հակառակ կողմի խմբից մէկը, գնդակը դուրս ելած կէտից, երկու ձեռքով, առանց թռչելու, գնդակը պէտք է գցի ներս: Եթէ գնդակը անցնի կոլի միջից, կոլ չպէտք է հաշու, մինչև որ մէկ ուրիշը գնդակին չը խփի:

Եթէ գնդակը դուրս է գնացել կոլի գծից (ոչ կոլի միջից) և այդ կողմի խաղացողներին մէկը դիպել է գնդակին, այդ ժամանակ գնդակը պէտք է գնել կոլի տարածութեան ճիշտ մէջ տեղը և այդ կողմի խաղացողներից մէկը ոտքի հարւածով խաղը վերսկսելու է: Բայց եթէ նոյն կողմի խաղացողներից մէկը գնդակը գծից դուրս է հանել, այդ դէպքում հակառակ կողմի խաղացողներից մէկը իրաւունք ունի, ամենամօտ անկիւնից, զրօշակից երեք քայլ ներս գտնադ կէտից, գնդակին հարւածել: Երկու դէպքումն էլ մինչև որ գնդակին չը հարւա-

ձեն, հակառակորդ կողմերը չեն կարող քայլից աւելի մօտենալ:

Օրինազանցութեան դէպքում ի՞նչպէս պէտք է վերսկսել խաղը

Երբ թիւրիմացութեան և կամ որ և է դէպքի շնորհիւ խաղը ժամանակաւորապէս ընդհատուել է և գնդակը կողքի գծերից և կամ կողի գծերից դուրս է գնացել, իրաւաբարը գնդակը օդի մէջ է նետում ճիշտ այն տեղից, որտեղից ուր վէճը ծագել է, երկու կողմերից և ոչ մէկը իրաւունք չունի գնդակին խփել, մինչև որ գնդակը գետնին չը դիպչի:

Իրաւաբարի պարտականութիւնը

Իրաւաբարը ընտրում է մրցող կողմերի համաձայնութեամբ և լինելու է չէզոք: Իրաւաբարը պարտաւոր է խաղի օրէնքները յարգել և գործադրել: Նրա որոշումը պարտադիր է լինելու երկու կողմերի համար:

Իրաւաբարը իր կողմից նշանակում է իրեն երկու օգնականներ, որոնք կանգնում են դաշտի աջ և ձախ կողմը և հակում խաղը: Օրինազանցութեան դէպքում նրանք

յայտնում են իրաւաբարին: Իրաւաբարի գործը չատ մեկ է և նրանից է կախած խաղի յաջողութիւնը:

Օրինապահութիւն և կարգապահութիւն

Խաղի մէջ բացարձակապէս արգելւած է հակառակորդին բռնել, քացի տալ, ոտք դնել, քաշել, նաև այլ միջոցներով դիմել Խաղի սկզբից մինչև վերջը պէտք է պահպանել սահմանադրութիւն, մի բան, որ բացակայում է հայերիս մէջ:

Թոյլատրելի չէ երկաթ ունեցող կօշիկներով խաղալ:

ՅԿԱՌԻՏՆԵՐԻ ՀԵՌԱԳՐԻ ՆՇԱՆՆԵՐ
(Մօրգի այբուբենը դասաւորած ծնող)

— 39 —

ե, է .	Տ —
բ . . .	Մ — —
Ս	Ո, Օ — — —
Հ, Յ	Շ — — — —
Ա . —	Ն — —
Ի . . . —	Կ — — —
Վ —	
ՈՒ . — — —	Դ, Թ — — —
ԵԻ . — — —	Ջ — — — .
Բ, Բ . — .	Խ, Ղ — — . —
Ձ . . . — .	Ջ, Ջ — — — . —
Պ . — — — .	Ջ, Յ — — — . —
Լ . — . . .	Ճ — — — —
Ջ . — — — —	Բ, Փ — — — .
Ը . — — — .	Գ, Ք — — — .
	Մ — — — —

- 1 . — — — —
- 2 . — — — —
- 3 . — — — —
- 4 . — — — —
- 5 . — — — —
- 6 . — — — —
- 7 . — — — —
- 8 . — — — —
- 9 . — — — —
- 0 . — — — —

Յ Ա Ն Կ

1. Ներածութիւն.
2. «Վահագն» Սկ. կազմ. նպատակը
3. Սկառուներէ օրէնքները
4. » Պատւիրանները
5. » Երդումը
6. Բ. Պ. Կենսադրութիւն
7. Ինչպէս պէտք է սալիւ առ տալ
8. Սկառուը չի ծխում.
9. «Վահագն» Սկառու (նկար)
10. Սկառուը միշտ պատրաստ է օգ-
նելու ուրիշներին
11. Պատահարներ
12. Ծութը
13. Մօրզ

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0040754

1/3

«ՎԱՅԱԳՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

1030 ՏԵՍԱԻ

1. „Հանագն» Սկառույթի օրացույց, 60 ռ.
2. Անբաժեշտ գիտելիքներ Սկառույթների համար, 100 ռ.

